

# A CANDEA

Nº 25

Edita: Asociación "FONTE do MILAGRO" - PRIMAVERA-VERAN 2009 - D. Legal: LU-454-00 - ISSN 1888-3915



Asphodelus albus/Abrórtega ou Abrotia

## *Revista do Caurel*

## SUMARIO

|                    |                                       |
|--------------------|---------------------------------------|
| Foto Portada ..... | M. Pombo                              |
| Páx 2 .....        | Sumario, Teléfonos de Interese        |
| Páx 3 .....        | Editorial (Última hora)               |
| Páx 4 .....        | En marcha corta                       |
| Páx 6 .....        | A multiplicación do castiñeiro        |
| Páx 7 .....        | Polo Courel en bicicleta              |
| Páx 8 .....        | Cando aínda sentía latexar a terra    |
| Páx 10 .....       | IES Río Cabe                          |
| Páx 12 .....       | Crise                                 |
| Páx 13 .....       | Pasamento do gaitero de Santa Eufemia |
| Páx 14 .....       | Festa da Pisa                         |
| Páx 16 .....       | Ruta Circular                         |
| Páx 18 .....       | O Courel en Somiedo (Un ano despois)  |
| Páx 20 .....       | Inxustificable                        |
| Páx 21 .....       | Carta                                 |
| Páx 22 .....       | Homenaxe a Xan de Vilar               |
| Páx 24 .....       | Cousas que aconteceron                |
| Páx 26 .....       | Por Xermán López Quiroga              |

## TELÉFONOS DE INTERESE

|                                        |              |
|----------------------------------------|--------------|
| CENTRO MÉDICO (Folgozo) .....          | 982 43 30 33 |
| CENTRO MÉDICO (Seoane) .....           | 982 43 30 90 |
| HOSPITAL COMARCAL (Monforte) .....     | 982 41 79 00 |
| EMERXENCIAS MÉDICAS .....              | 061          |
| SOS GALICIA .....                      | 112          |
| CRUZ VERMELLA (Pedrafita) .....        | 982 36 70 06 |
| CRUZ VERMELLA (Quiroga) .....          | 982 42 83 55 |
| FARMACIA (Folgozo) .....               | 982 43 31 02 |
| CASADO CONCELLO .....                  | 982 43 30 01 |
| CUARTEL GARDIA CIVIL (Seoane) .....    | 982 43 30 83 |
| AUTOBUSES "Empresa Caurel" .....       | 982 42 82 11 |
| ESTACIÓN DE AUTOBUSES (Monforte) ..... | 982 40 26 94 |
| ESTACIÓN RENFE (Monforte) .....        | 982 40 20 96 |
| INCENDIOS FORESTAIS .....              | 085          |

## NOTA

Fai poucas datas a imaxe da web da Asociación cambiou, pretendemos pouco a pouco facer unha páxina dinámica onde se poda participar, ir informando das actividades da Asociación e acontecementos habidos no Courel, pretendemos en breve se podan visitar tódolos números da revista algo que están a demandarnos moitas persoas. O dominio segue a ser o mesmo [www.fontedomilagro.org](http://www.fontedomilagro.org). Esperamos a túa participación, opinión e axuda para levar adiante este proxecto e traballar por esta terra e seus moradores.

Estamos no marzo  
marzo airoso  
o marzo enganoso  
"a maña boca de can  
a tarde boca de lobo  
e o xantar boca de forno"  
Temos vento  
aire de marzo  
o ceoponse neboento  
e treboento...

J. Alfonso Paredón Jato  
Metreca, O Courel

## COLABORA CON "A CANDEA"

Se desexas participar nesta publicación, dar ideas, facer traballos, ou aportar axuda económica participando con publicidade ou dalgún outro xeito, ponte en contacto connosco no enderezo electrónico:

[acandea@mundo-r.com](mailto:acandea@mundo-r.com) nos teléfonos: 982 210 128 619 025 252 ou ben no enderezo postal: Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO" Froxán, s/n C.Postal 27325 O Courel Lugo

Se queres enviar algún traballo para saír publicado na próxima edición, lembra achegar con el, teus datos persoais e facelo non máis tarde do 15 de xullo de 2008. Se o traballo é en soporte dixital, este deberá ser en formato Word.

O mesmo tempo si queres formar parte da Asociación como socio de número, envíanos teus datos persoais, enderezo e nº de conta bancaria onde desexes se faga o cargo do recibo anual, que para o exercicio 2009 será de 25 euros.

Deste xeito poderás participar nas actividades que organiza a Asociación, recibir a revista no teu enderezo e outras vantaxes máis.

A asociación "FONTE do MILAGRO" e a dirección desta revista non se fan reponsables dos traballos que nela se publican. Esta responsabilidade pasa ó autor/a.

Si achegas algún traballo para que sexa publicado debe vir acompañado dos datos persoais. Non se publicarán, fotografías, textos, etc. nos que se descoñeza a identidade do autor.

Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO"

Tlf.: 982 210 128 - 619 025 252

E-Mail: [acandea@mundo-r.com](mailto:acandea@mundo-r.com)

Web: [www.fontedomilagro.org](http://www.fontedomilagro.org)

## CASAS RURAIS



RODRIGO e A BOUZA

Ó PE DA FERMOZA DEVESA DE PADERNE

A MELLOR MANEIRA DE DISFRUTAR DA NATUREZA

Información e reserva: Tfno e Fax: 982 185 110 Paderne, O CAUREL

ALUGUER  
DE QUADS



Pode que o encabezamento desta páxina non sexa o axeitado. Estarán vostedes acostumados a ver en calquera outra publicación a sección ULTIMA HORA nas páxinas finais. A razón que leva a colocar nesta páxina onde en anteriores edicións se situaba o EDITORIAL é o decatarme que moitísimas persoas, ó coller un xornal, revista ou outra publicación de noticias na man, as primeiras páxinas en visitar son as derradeiras onde case todos sitúan a edición de novas ou última hora, e coma nesta ocasión quero falar dun caso recente pero que xa ven de vello. Fai moitos meses que se está a falar e son moitos os medios que dedicaron un espazo nos xornais, radio ou televisión.

Este nova non é outra que o serio problema que está a padecer o Concello do Courel pola falta dun médico; un mal que como xa dixeran ven de tempo atrás e a min empeza a cheirarme a *conto padre*. Lin hai uns días no xornal El País, na súa edición de Galicia, unhas cousas que acabaron por arripiarme e o mesmo tempo facer que medre a preocupación non só miña, senón tamén a de moitos coureláns polo que esta a acontecer coa asistencia médica no Concello: vergoñento!!!

Narro un pouquiño o que lin e entendín e se algo me levantou do chan foi ver como un xornal de prestixio recolle o problema da zona como fai un tempo atrás recollera a cadea de televisión La Sexta que adicou un espazo na súa programación para levar a audiencia do país o *Culebrón* que máis ben parece dun país do *cuarto mundo* por que dicir do *terceiro* igual me quedo curto.

E vamos os feitos! O Courel conta dende fai moito con dous centros médicos onde os facultativos pasan consulta e valoran en primeiro termo os pacientes. Un atópase en Seoane e o outro en Folgoso, como é lóxico, pero o que non é normal e que o centro médico de Folgoso non conte dende fai tempo con un profesional na medicina e a praza se atope valeira. Ante a queixa dos veciños as autoridades e responsables din unha e outra vez que non encontran titulados en paro para cubrir a praza. Parece ser a profesión do futuro por que cando no noso país rondamos os catro millóns de demandantes de emprego parece ser que non hai ningún inscrito con dita titulación.

Fai uns meses a vacante foi cuberta por un médico que apenas votou unha semana xa que os poucos días solicitou unha comisión de servizo en Foz e lle foi concedida.

Polo visto dende un tempo atrás, agora, exercer de médico no Courel é tarefa pouco recomendada e lémbrenolo o médico que hoxe cobre as prazas de Seoane e Folgoso, o dicir segundo recolle o xornal El País, que *O Courel e o peor sitio de España para exercer a medicina*. Desafortunada declaración, non creo que nos tempos que corren ser médico na Serra sexa un traballo de risco.

Fai pouco tempo atrás, nas eleccións ó parlamento galego a maioría do pobo deu o voto para que o Partido Popular volva gobernar o destino de galegos e galegas, esperemos teñan a suficiente sensibilidade e se dean conta do problema que se está a vivir no Courel e se conceda a esta terra o mesmo trato dado ó resto de Galiza.

O.X.

 MORENO 

No antigo obradoiro do pintor Avari. MORENO convida a viño doce a tódolos amantes do CAUREL.

ARMANI - - MOSCHINO - - CALVIN KLEIN - - ADOLFO DOMÍNGUEZ - - GANT  
TOMMY - - BELSTAFF - - BARBOUR etc.

MORENO • Marqués de Ugena, 40 Sarria (Lugo) • Tfno.: 982 530 791  
PORTOMORENO • Prza. Conde Fontao, 13 Foz (Lugo) • Tfno.: 982 141 804

## EN MARCHA CORTA

**A**nalizando friamente a situación do concello de Folgoso do Courel, irremediabilmente hai que acabar preguntándose qué pasa neste municipio para que non podamos seguir o ritmo ascendente de concellos lindeiros. Mentres eles manteñen unha liña mais ou menos ascendente, o noso semella que estea durmido. É moi sintomático, e preocupante ó mesmo tempo, ver que neses concellos veciños as obras que se empezan acábanse nun tempo prudencial e razoable mentres no noso se eternizan sen que saibamos moi ben as razóns. Cando entra un goberno local novo carga contra o saínte prometendo solucionar todos os desaguisados do saínte, e cando se vai deixa os desaguisados recibidos ademais doutros engadidos, e así un tras outro, e os prexudicados son sempre os mesmos, os habitantes do concello, os que lles votaron e os que non. O goberno local, sexa do partido que sexa, ten a obrigación de traballar para que os habitantes disfruten dos servizos ós que teñen dereito, da mesma maneira que estes deberían interesarse mais por todo aquilo que supoña unha mellora para todos, como son: a finalización das obras, o aspecto visual dos nosos pobos, internet para todos os pobos, etc. Neste concello somos moi dados a criticar, entre nós, aquelas cousas que nos parecen mal, pero non temos a valentía de dar a cara e pedir explicacións a quen proceda. Se temos dereito a unha serie de servizos, tanto o concello coma os habitantes debemos ser esixentes ata a saciedade para consecución dos mesmos. Non podemos resignarnos a seguir sendo marxinados e que ademais nos tomen por tolos. Se queremos que as cousas se fagan ben nós tamén temos que implicarnos en lugar de pasar de todo coma se non fora con nós. Uns pasan por clientelismo, que o hai dabondo, outros por medo a que algún mandatario local se moleste (non sexa que logo lles teñan que pedir algo de tipo particular e lles diga que non), e outros porque lles importa un carallo todo. A cuestión é que se seguimos por este camiño a ningunha parte, non nos colla a menor dúbida que, consciente ou inconscientemente, estamos preparando a mortalla do municipio. Pero claro, a árbore non nos deixa ver o bosque.

Como en todas partes, porque para iso cobran, os gobernantes locais son os responsábeis da boa ou mala marcha do concello que gobernan. Teñen a obrigación de traballar para que os

veciños, tanto os que lles votaron coma os que non, reciban os servizos ós que teñen dereito. Aquí un xa non sabe se ós alcaldes deste concello lles falta ilusión, iniciativa ou preparación; espero que non sexan as tres. En calquera caso, de seguir así quizabes teríamos que importar alcaldes coas mesmas ganas de traballar que os dos concellos lindeiros. Mellor dito, que non veñan so a cobrar, porque deses sempre tivemos. É lamentable ver que en temas importantes que favorecerían o progreso dos nosos pobos son excesivamente legalistas e lentos á hora de poñer en marcha un servizo, como é o caso de internet, entre outros, mentres que naqueles que prexudican e deterioran a imaxe dos pobos e do entorno son excesivamente permisivos. ¡Que me leve o demo se o entendo!

Todas esas obras comezadas, en marcha corta e freo de man posto, son imprescindibles para que este concello deixe de estar atrancado nesa especie de calello sen saída. A súa paralización, ou ralentización, están levando ó peche dalgúns negocios de hostalería que non hai moitos anos se abriron coa esperanza de poder vivir do turismo, pero non é así porque se non hai servizos non hai turismo, e se non hai turismo non hai negocio para ninguén, e isto si que é preocupante para todos. Ata o mais cego o pode ver. Mentres os concellos veciños melloran e se revalorizan, o noso segue ancorado no tempo desvalorizándose cada vez máis sen que na maioría das súas xentes se vexa unha actitude minimamente activa, coma se non fora co eles.

Non nos trabuquemos, pedir que as cousas se fagan ben non significa, en absoluto, estar en contra de ninguén, senón estar a favor de que este concello vaia para diante e que todos melloremos. Como veciños contribuíntes que somos, é lóxico que reclamemos uns servizos que noutros concellos lindeiros xa teñen dende hai anos. Esixir isto é un ben para todos, pero claro, aquí, lamentablemente, non estamos acostumados a pedir para todos, senón exclusivamente para un mesmo, e así nos vai.

Se seguimos calando haberá quen pense que estamos contentos e felices co que temos, e nada mais lonxe da realidade.

Levo moitos anos vivindo fóra, case toda a miña vida, e podo asegurar que ese desinterese que se ve no noso concello non o vin en ningún outro, e coñezo moitos.

Aquí cando entra un alcalde novo o comentario habitual é: este alcalde vale moito, vai facer isto e o outro. Despois, cando leva



## CUBERTAS DE PIZARRA E CANALÓNS

Tfnos. 982 25 16 55 / 982 22 96 56  
Móvil: 607 58 94 65 • LUGO



un tempo, o comentario cambia de tercio: o alcalde saínte era mellor. E así sempre. Unha tradición que nos persigue dende hai moitos anos. Goberne quen governe, tanto

na Xunta coma no concello, para nós non cambia nada. Para O Courel o resultado é sempre igual de probe. A veces incluso dá a sensación de que compitan por ver quen nos fode mais e peor.

Aquí, entre outras cousas, falta cultura reivindicativa e sobra pasotismo por parte de gobernantes e veciños. Para o noso concello sería un premio marabilloso que algún día tiveramos un goberno local que deixase a alcaldía por vello, e non por castigo dos votantes, que é como acaban sempre todos, pero tarde. A magoa é que non se poda facer o mesmo cos veciños pasotas.

Se queremos que este concello teña outro lustre é imprescindible acabar as obras que están en curso e dar uns servizos para ter mais atractivo turístico. A paisaxe está moi ben e é moi importante, sen dúbida, pero non é suficiente para dar ocupación a esa xuventude que se nos está indo.

Esa lista negra de obras, en vía morta unhas e en marcha corta outras, debe desaparecer canto antes:

**Ferrería de Seoane:** segue sumida nun longo letargo, cando sería un excelente reclamo turístico.

**Centro de día, ou residencia de Folgoso:** inaugurárase cando xa non queden vellos.

**Albergue:** abriuse, pero tarde e con polémica.

**Internet:** Sobraron legalismos e demorouse o servizo inexplicablemente, coma sempre en todo. Todos os pobos do Courel deben ter acceso a Internet, non so uns poucos.

**As praias fluviais das que tanto se falou:** emigraron a concellos lindeiros.

**Instalacións deportivas:** ó noso concello non chegan. Digo instalacións deportivas, non unha carallada de campo de fútbol para xabaris coma o que fixeron en Cabanelas, no que se gastaron bos millóns de pesetas inutilmente.

**Secadoiro de Folgoso:** segue morto de risa para vergonza de todos.

**Parque natural:** os intereses privados priman sobre os públicos, coma sempre.

**Urxencias médicas nocturnas:** tamén emigraron por non

habelas sabido defender.

**Estación biolóxica:** leva moitos anos de demora

**Estrada de Seoane ó Cebreiro:** segue a ritmo cansiño.

**Áreas de recreo:** non temos unha sola en todo o Concello

**Piscinas:** para que as queremos se xa as teñen os concellos lindeiros.

**Sendeirismo:** Toda a serra debe dispoñer dunha rede de rutas sen distinción algunha. ¿Acaso non somos todos contribuíntes por igual?

As rúas dos nosos pobos: seguen dando noxo sen que ninguén se interese por telas decentes. Todos os alcaldes miran para outra parte cando pasan por onde hai moreas de residuos sólidos na vía pública, vías que semellan estar ó servizo dun só veciño cando deberían estar ó de todos.

Por outra banda temos un montón de casas esborralladas ou a piques de esborrallarse que deterioran moitísimo o aspecto visual dos nosos pobos, ademais do conseguente perigo para os viandantes. O concello debería obrigar a arranxalas, ou expropialas se os propietarios se negan a telas en condicións. O voto hai que gañalo con traballo e accións que benefician ós pobos, e non ter medo de perdelo por facer algo que se debeu facer hai moitos anos.

Non nos podemos imaxinar canto melloraría O Courel economicamente se se lle dera solución a eses temas enquistados e se coidara mais o aspecto visual dos nosos pobos. Xa sabemos que iso non se consegue en catro días, sobre todo tendo en conta a mentalidade da xente que está acostumada a esa forma de vida tan característica de países doutros continentes, pero hai que intentalo. É vital mellorar o aspecto visual destes pobos. Aínda que non nos o pareza, é unha excelente inversión a curto e medio prazo que servirá, ó mesmo tempo, de reclamo para un turismo que o valorará moi positivamente. Todos os que queremos os nosos pobos estariámoslle agradecidos ó alcalde que conseguira cambiar esa imaxe de abandono tan lamentable que en nada se semellan a de tantos outros pobos de zonas tan illadas ou máis que a nosa e dá gozo de velos. Sen dúbida, a súa revalorización sería automática. Terían un atractivo que hoxe, lamentablemente, non teñen para ninguén.

Por último, temos un Pia Páxaro fantástico para practicar deportes de aventura como parapente ou ala delta, uns canóns impresionantes cunhas enormes posibilidades para unha serie de deportes de aventura. Se todo iso que temos no Courel o tiveran noutros concellos, sobre todo fóra de Galicia, sacariánlle un partido que aquí nin en soños imaxinamos. Aquí non sabemos promocionar nada nin vender o noso produto coma outros. Temos moitísimo que aprender, pero poucas ganas de facelo.

Arturo A.R.

EL GORDO La Primitiva

Bono Loto

La Quiniela

La Primitiva

Reserve xa a súa Lotería de Nadal

**El Gafe**

administración de loterías, nº 12 · ctra. N. VI, km. 501,6

c.c. carrefour, local nº 15 · 27005 Iugo

**982 203 159**



## A Multiplicación do Castiñeiro

Ésta árbore xenerosa que tanto abonda nesta terra a pesares das pragas e dos poucos coidados que lle prodigamos nestas datas. Propágase xeralmente por medio das súas sementes, as castañas, que xermolan de xeito doado e dan orixe a novas prantas que se poden trasplantar, no outono-inverno e logo para o ano seguinte enxertalas para mellora-la súa produción. Ou ben enxertalas primeiro e logo proceder ao seu trasplante.

Máis tamén hai outros procedementos que permiten a formación de raíces adventicias nās pólas do castiñeiro mentras éstas se atopan unidas a árbore nai.

**a/ ACODO ALTO**, éste metodo foi empregado con éxito por primeira vez no 1955 por Viéitez, mediante a aplicación de hormonas de enraigamento. Basicamente consiste en tratar unha póla nova e axeitada de forma seguinte: facer un corte na súa cortiza descascando un anel

que logo se trata coas citadas hormonas, recubrilo cunha presada de mofo húmido tapado cun plástico suxeitado por ambolos dous extremos cunha corda ou cinta adhesiva ata que forme raíces, logo córtase a pola por debaixo e plantase dandolugar a unha nova árbore.

Éste metodo sofriu numerosas variacións ó longo da historia, tamén se lle coñece co nome de Acodo francés, e consistía en rodear de terra unha das pólas da árbore por medio da colocación dun caixón con terra.

**b/ ACODO BAIXO**, un castiñeiro noviño de 1 a 4 anos da variedade que queiramos reproducir, hai que cortalo a rentes do chan, logo cando chegue a primavera e forme rebentos, éstes recóbreanse de terra na súa base ata que formen raíces, logo córtanse para separalos da planta nai e plantanse de novo.

**c/ SOMBREADO**, outro procedemento pouco coñecido malia que é ben sinxelo consiste en sombrear unha parte dunha póla nova empregando un tira de cinta adhesiva negra ou mesmamente papel de aluminio, para que forme raíces.

**d/ MERGULLADO**, consiste en mergullar un feixe de pólas novas e de boa calidade nunha corrente de auga uns, 10 cm. Aprox. Deste xeito preto dun 30% das varas acadan raíces.

Outros procedementos empregados nos laboratorios consisten en empregar xemas e ápices mergulladas nun medio acuoso axeitado ata acada-la súa rexeneración.

O castiñeiro sen dúbida, é unha árbore senlleira da cal se aproveita todo ata a súa cortiza, polo tanto ben merece que se lle adique unhas liñas para tentar garanti-la súa conservación a vez que non está demáis facermos a seguinte pregunta. Qué sería do Caurel sen o Castiñeiro...?

### Bibliografía:

AAVV O Castiñeiro: Bioloxía e patoloxía. Consello de Cultura Galega. Santiago de Compostela. 1999.

Xesús Alfonso Parada.

*Na mañá máxica e bretemosa de S. Xoán de 2008. mentras a néboa xoga coas mansas follas do castiñeiro recubertas de saudoso orballo.*



Hospedería Bar  
**FERREIRO**



- Habitaciones con baño
- Comidas de la zona

Telf.: 982 43 30 65 - 982 43 30 23  
Seoane do Caurel (Lugo)

## Polo Courel en Bicicleta



Somos un grupo de amigos da zona costeira de Galiza (Ferrol) que gústanos andar en bicicleta de montaña e que saímos con frecuencia a percorrer zonas de Galiza e que nesta ocasión a elixida para pedalear foi "O Courel" na zona comprendida

entre "Seoane e Froxán".

Chegamos a Folgoso a tarde noite do venres e durmimos no albergue para ao día seguinte empezar a pedalear cedo. O sábado ás nove saímos con dirección a Seoane, por estrada, facendo as fotos de rigor nesas zonas tan fermosas que fai "o río Lor" no seu discurrir hacia Quiroga.

Despois de almorzar entramos no "Camiño Real" con dirección a Folgoso pasando pola "Ferraría Nova". É impresionante ver como aínda se conservan as pegadas das rodas dos carros nalgúns zonas deste camiño que no seu día tuvo moita importancia na comunicación entre "O Cebreiro e Quiroga".

A chegada a O Pontón é espectacular. Todo tan coidado, tan bonito, tanta obra de arte xunta, que dan ganas de non pedalear mais e quedar. Pero tiñamos que seguimos ata Folgoso gozando das espectaculares vistas do discurrir do río Lor. Dende "Folgoso" fómomos pola estrada, dirección Quiroga, ata o Alto de Boi, para logo, baixar por un camiño cara a "Vilallón", todo un exemplo de integración na paisaxe desos pobos nosos cunha arquitectura centenaria, da que moito temos que aprender. O mesmo acontece con "Vilar" que é o seguinte pobo ao que fomos. Visitamos o museo "etnográfico popular" e bebemos na "Fonte da Saúde" por aquilo da tradición. Falamos co único habitante (cremos) un bo anaco e logo seguimos cara á capela de "San Roque" e visitar o castro. Baixamos cara a "Froxán" polo camiño tan utilizado polos nosos antepasados, para cruzar novamente o "río Lor" na ponte de O Vao e moi

preto de "Froxán", para entre castiñeiros, aciñeiras e sobreiras, chegar ao punto onde tiñamos encargado o xantar. Chegar a "Froxán" e entrar na "Casa da Aira", todo un exemplo de recuperación arquitectónica, foi impresionante e a satisfacción para os sete rúters era total.

Unha cerveza, e a xantar os produtos que Toño e Susana nos preparon e que comemos de moi boa gana. Todo moi rico. Algúns de nos xa coñecemos a zona e gústanos volver, pero os compañeiros de pedaleada que era a primeira vez, quedaron maravillados coas paisaxes, pobos que visitamos, as persoas coas que falamos e coa gastronomía.

Rematada a comida tocaba descansar e botar unha cabezada á sombra dos castiñeiros centenarios que hai fronte da Casa da Aira. Cabezada dunha hora e despois de despexarmos na "Fonte dos Milagres", emprendemos a viaxe de volta todo por estrada. Pasamos por "Vilamor" e dende aquí tocaba ver a parte mais negativa da viaxe. Esa agresión tan salvaxe que ocasiona a louseira da Campa, baixamos a "Valdomir" e dende aquí directos ó albergue en Folgoso. Unha lixeira sesión de estiramientos, unha ducha e o cansazo ocasionado polos cincuenta e pico quilómetros feitos durante o día caeron no esquecemento.

Pasamos un día lúdico, deportivo, cultural e gastronómico que non esqueceremos nunca.

O domingo tocou un paseo matutino pola "Devesa da Rogueira" dende a aula da natureza de "Moreda".

Fin de semana completo e para casa.

Queríamos facer un chamamento ás persoas que teñen responsabilidades sobre esta zona tan espectacular, que se de verdade valoran este patrimonio tan maravilloso que temos, ou son capaces de poñelo en valor ou senón perderemos unha parte moi importante da nosa historia.

Hai veciños que apostaron moi forte no económico e no persoal, para poñer en valor o noso, pero falta o apoio real e serio das institucións implicadas.

¡¡ Aínda estamos a tempo de salvar o Courel!!

Eduardo Durán. Ferrol



Ven a coñecer un paraíso rural nun marco inigualable.



casa da  
aira  
turismo rural

Froxán 27 · Folgoso do Courel · Lugo  
Tel: 982 199 673 · casadaaira@gmail.com  
www.casadaaira.com

## *Cando aínda sentía late. xar a terra*

**Só o necio confunde valor e prezo. Adicado a tódolos que aínda coñecen o valor das cousas que non teñen prezo.**

Existen lugares máxicos neste planeta moribundo, din por todas partes que debemos protexelos e coidalos, preservalos para as futuras xeracións de homes e mulleres que habiten este mundo... e todos parecemos conformes con este principio de conservación, ata que entra en xogo o poderoso cabaleiro.

Estamos tan afeitados aos prezos que esquecemos o seu valor. Cando nos din que están en xogo os postos de traballo dun par de centos de persoas, adoitamos poñer mala cara e preocuparnos polo futuro inmediato das súas familias e das nosas hipotecas e gastos que vemos perigar ante a inestabilidade laboral.

Pero recórdolles que só o necio confunde valor e prezo.



Tendemos á necesidade con tal rapidez que custa pensar a medio prazo no valor do que nos xogamos.

Canto custa unha fonte de auga cristalina? Se embotellamos e transportamos as augas do manantial igual representa unha inmensa fortuna. Canto pagaríamos por un lugar máxico no que descansar da angustiosa vida diaria? Se se trata dun balneario de alta montaña ben comunicado e situado nas guías dos mellores tour operadores seguramente pagaríamos unha pequena fortuna por ter participación no negocio. Canto diñeiro custa reconciliar a nosa alma co noso corpo e ser inmensamente felices? Se estamos a referir ao Paraíso entón o prezo pode ser infinito.

A nosa necidade é de tal calibre que renunciámos ao Paraíso por unhas poucas moedas que paguen as nosas hipotecas e satisfagan os nosos gastos do mes no supermercado da vida.

Ningún no seu san xuízo aceptaría tan mal negocio e, con todo, seguimos a empuxar en dirección ao desastre. Se estamos doentes, se a razón non rexe as nosas decisións, se somos capaces de traballar para nosa propia ruína, deberíamos facérnolo mirar...!

O Paraíso chámase Parque Natural do caurel, o negocio coñéceno todos, as canteiras de lousa e os seus postos de traballo. Un e maillo outro son incompatibles: ou escollemos as escombeiras estériles nas que xamais medrará cousa algunha, ou

apostamos polos soutos de castiñeiros e as devesas frondosas... Ou o un ou o outro.

Velaquí o dilema: valor ou prezo?

Sen dubidalo nin un momento o Valor! Ninguén que estivese no seu san xuízo deixaría pasar a oportunidade de salvar o paraíso con todo o valor que encerra para homes e mulleres angustiados polas miserias cotiás da vida. Máis que dun territorio estamos falando dun Sanatorio: un lugar no que sanar alma e corpo para sempre cal é o seu prezo?.

Fora cal fora este prezo deberíamos pagalo, débémollos aos nosos fillos, débémollos aos nosos netos, débémollos aos que construíron coas súas mans prados, bosques de sobreiras e cortizos, débémollos aos nosos devanceiros, á memoria colectiva de todo un pobo, débémollos a tanta e tanta xente que poderían chegar a perdelo, que apenas si tocamos a pouco máis dun euro... Quen non quere o paraíso por un euro?

Non desexaba falar deles, porque matan a alegría e lévannos da man ao sumidoiro da vida, pero quizais teña que falar deles, dos únicos que non entenden de valor senón de prezo, dos que menten ás xentes conseguiren o seu triste beneficio, dos que enchen as súas bocas con normativas de impactos ambientais en sórdidos despachados, dos que nos din que estamos instalados nun inmenso erro, que a vida é outra cousa, que a vida consiste en pagar a triste hipoteca que eles cobran...



pinturas

**RICARDO**

*Ferramentas para o Pintor*

**Ricardo Varela Varela**  
DELEGADO DE VENDAS

**M<sup>a</sup> Teresa Castro Álvarez**  
VENDAS

Rúa/. Manuel María, portal 1 - baixo A • Tfno. y Fax 982 212 209 / Particular 982 245 248 • 27003 LUGO

Teremos que dicirles a estes militantes do desánimo, que o Caurel segue vivo aínda malia as súas intrigas palacianas, teremos que sentarnos na beira do camiño a agardar que pase de longo o escuro acompañamento funerario destes vendedores de tristeza... Teremos que gritarlles á cara a súa incompetencia manifesta?

Noutras latitudes homes e mulleres tiveron que tomar as mesmas decisións: conservar o

paraíso ou abandonalo para sempre. Non o dubidaron, conservaron aquilo que os conservaba vivos, aquilo que sanaba as súas feridas, aquilo que mantén as fontes da vida, conservaron cada casa e cada aldea, pedra a pedra levantaron coa súa alma as estrelas... e todo volveu renacer naqueles paraísos perdidos...

Saír do dilema fatal: paguemos todos un prezo por aquilo que vale a pena salvar

Salvemos o Courel, Parque

Natural, Reserva da Biosfera, Paraíso Terreal...!

Para os outros, para os que non desexo sequera nomear, sexamos xenerosos e reservémoslle un merecido lugar onde descansar, nos cemiterios desta terra ancestral. Pola virtude da terra é a posible que renazan sans da súa crueldade, e volvan á vida sendo homes e mulleres felices da recuperación desta máxica canteira outonal.

*Erasmus - O Courel, agosto de 2008*

## O IES RIO CABE DE SENDEIRISMO POLO CAUREL

Un grupo de dezaseis docentes, a maior parte pertencentes o I.E.S. Río Cabe de Monforte de Lemos, pasaron a fin de semana do 8 e 9 de novembro de 2008 polas terras do Caurel, facendo sendeirismo.



O sábado día 8 fixeron un tramo da subida o Alto do Couto, a experiencia foi moi positiva a pesar que a visibilidade era escasa debido a espesa néboa que acompañou ó grupo durante toda a marcha. Logo de rematar o sendeirismo visitaron Ferramulín e posteriormente disfrutaron do ambiente nocturno en Folgoso do Caurel.

O domingo día 9, fixeron a fermosa ruta de Froxán ata Vilamor e remataron a mañá degustando as castañas que se estaban a exaltar en Folgoso. Logo do xantar en Seoane deron por finalizada a fin de semana no Caurel.



**Serigráfica  
ARGENTINA**

**IMPRESIÓN SOBRE TODO  
TIPO DE MATERIAL**

C./ Flor de Malva, 21  
Tel. y Fax - 982 20 21 93  
Garabolos - Lugo



### FONTES DO CERVO

Augas Brancas da Rogueira!  
Bouzas pechas d,uces e xestas!  
Abrairas teixos faias xardois e reboleiras!

Outo bosco calado!  
Fontiñas do corzo!  
Carrozos picafondo!  
Non hai outro templo mais vasto  
Nin outro credo  
Que este silencio...

*Uxío Novoneyra "Os Eidos"*



### LAGOA DA LUCENZA

–¿Ónde estamos? –preguntou Toimil.  
–¡Na Campa da Lucenza! –contestou Oulego.  
–¿É a lagoa da que falan as Xidas, esa lagoa que caba antes de que se puxese a primeira pedra da primeira palloza das aldeas? –preguntou Selmo."

"A lagoa é o meu fogar, o meu reino. As ras cantan ou calan cando lles mando, a néboa abrolla cando co meu sopro quente a auga, e as libeliñas van ao meu redor e o picapeixe come na miña man e os peixes bailan ao arredor das miñas pernas cando paseo pola lagoa. Teño campos de nenúfares e en cada planta pouso un laio, lirios para enxugar as bágoas, nonmesquezas para agarimar os prantos. ¡Ai, pero estou tan triste! ¡É tan grande, tan fonda a lagoa, e tan in nda a miña soidade! –exclamou a Lucenza."

"O Brelo levantou o voo, sobrevoou a veiga de néboa, e os primeiros raios do sol prenderon de ouro as súas ás, que levantaban unha branca escuma no roibén. Elevouse no seu voo ata o cume

do ceo e devalou planando para perderse outra volta na Devesa da Rogueira. Xa encomenzaran daquela os chíos dos xilgaros e os ouriolos, dos merlos e os ferreiriños, e a auga das pincheiras lambía os talos dos ranúnculos e os heléboros, dos estralotes, as lavandas e os romeos, mentres, rechamante, resoaba por riba das faias o chílo dunha aguia..."

*O Brindo de Ouro. Xesús Manuel Marcos.*

Estamos a 1370 m de altitude. "A orixe está ligada ao contexto estrutural sen desprezar o papel de lixado dos xeos." *Pérez Alberti.*

De orixe glaciar, o topónimo fai lembrar aos viaxeiros a Luiserne, cidade imaxinaria de Valverde na que se refuxiou Anseis de Cartage no romance sobre a viaxe de Carlomagno... estamos ante outra das míticas cidades asolagadas de Lucerna ou Lucenza?

# O "RIO CABE"

## NA BUSCA DO BRINDO DE OURO POLO COUREL



### O CASTELO DO CARBEDO

Imposible non mirar para o Castelo do Carbedo. Dinos a historia que o 25 de marzo de 1181 D. Rodrigo Álvarez con rma a doazón que D. Nuño Peláez e a súa dona Alda fan á Orde de Santiago do Castelo do Caurel. Afonso IX con súa o castelo (1199) ofrecéndollo como dote á súa dona Berenguela e en 1207 dóallo ao seu Ilo Fernando. Pénsase que sobre o 1220 o Castelo volve formar parte da Orde xa que aparece como propiedade dos santiagoistas nun documento do ano 1230. Xa no século XV o Conde de Lemos pretende o castelo topándose coa resistencia dos habitantes do Caurel que esixen a fortaleza para a Orde de Santiago.

Di a lenda que o Conde coñece a Dona Ildara, condesa que vivira no castelo e que acudía a esperar por ela para vela dando nome esta espera ao pobo de Esperante. Novoneyra canta ese suposto romance:

*"Ventana de Dona Ildara  
pra banda da tara.  
Castelo do Carbedo.  
Sólo prá tarde do bico do penedo"*



### ALTO DO COUTO - DEVESA DA ROGUEIRA

*"En canto pasaron baixo dos primeiros carballos e embelecáron nas raíces dos vellos teixos, percibiron o canto de innumerables fontes. A brétema aboiaba entre a ramalreira. Dos carballos e das faias penduraba a redroma en mestas barbas de mofo e dos acivros bagas vermellas servían de comida ás pitas do monte. Escoitaban o chío dos ouriños, dos cabalos rinchóns, dos tordos e dos xilgaros, a rebuldeira canción da auga da devesa... Selmo camiñaba coma se fose polas lastras da súa palloza, cun sentimento familiar e antigo."*

*"Subían por un carreiro estreito cruzado polos regos que fendían as fontes na terra. A Devesa fervía de fontes e fontegalos, e a auga mollábaos, envurullábaos nunha néboa húmida que arrodeaba as árbores..."*

*O Brindo de Ouro. Xesús Manuel Marcos.*

Altitude 1332 m...carnabudos, acivros, rebolos, carballos, abeleiras, faias, teixos...un mundo. Así o describe Anxel Fole:

### O MONTE CIDO

Xa os romanos falan do interese por estas terras, xa que é aquí onde aparece a Tésera Hospitales, pequena praca de bronce do ano 28 d.C. Hai unha lenda que di que nesta zona tivo casa un tal Cornelio. A historia de Cornelio fai lembrar a Virgilio, quen a instancias entre outros de Cornelio Caro, se adicou ao xénero bucólico e pastoril, autor da célebre Eneida... será Dido en vez de Cido?

*Quen non lembra a fala do vento  
nos piñeirais á tardiña baixa,  
ese queixume extraño que fala  
doutros mundos, cheo de ecos?  
As árbores convidan a soñar.  
A súa sombra nos días quentes  
do verán ou cando o vento  
bate as súas pólas facendo un  
lamento... Que sería de nós sen elas?  
As árbores convidan a soñar.  
Xurde a or do toxo  
das pólas espiñentas  
as cousas hermosas  
rematan nun momento.*

*Jesús Alfonso Parada. A cor das uces.*



*"Terra de Caurel, áspera e forte, de inxente beleza..Terra brava de lobos e aguias; terra outa de fragas e devesas."*

Pero eu pre ro o do país, coma o xamón:

*"Bidueiros cimeiros!*

*Pena das Augas!*

*Barbas do mofo*

*Rebolos tocos faias derrubadas.*

*Camiño da Veneira!*

*Carreiro dos dez regueiros!*

*Cereixas de carnabudo! abrotias abairas*

*pincheiras e pincheiras!*

*Eiqui sempre foi bosque....*

*Ruxir solo*

*da fonte do corzo!*

*Barbas do mofo*

*Pintando dos toros"*

*Uxío Novoneyra "Os Eidos"*

## OS POBOS PREROMANOS DE GALIZA: A ORIXE DOS GALAICOS

Os *galaicos* eran un pobo que habitaban o que hoxe sería o norte de Portugal, e foron o primeiro pobo sometido por os romanos. Os romanos déronlle o nome de *galaicos* o conxunto de pobos que habitaban o noroeste da Península. Pero en si, na antiga Gallaecia habitaban un conxunto de pobos de orixe incerto, que tiñan en común una cultura castrexa. Nesta mestura de pobos coexistían os *galaicos*, que son una rama dos *lusitanos* e que descenderían posiblemente de invasores indoeuropeos, e outros pobos como os *nerios* que serían o que se coñece actualmente como *celtas*. Todo elo conxuntamente coa base de poboación autóctona mais elementos mediterráneos, daría lugar a o que se coñece como cultura castrexa.

O orixe dos nosos ancestros están cubertos por a brétema da historia. Os *castrexos*, non deixaron ningún documento escrito e non se encontraron restos funerarios.

A arqueoloxía, a lingüística e os escritos da época romana, sobre todo de Estrabon, son as fontes utilizadas para tratar de desentrañar o misterio sobre a orixe dos pobos da Gallaecia.

No século dezanove, os “románticos”, movemento intelectual galeguista, buscaron un orixe celta para os *castrexos*. Por un lado, Murguía na súa obra “Historia de Galiza”. Y por outro lado, Pondal que inmortalizou nos seus poemas unha Galiza *celta* chea de guerreiros e bardos. A pesar de esta idea romántica, que axudou a fraguar una nacionalismo galego baseado na orixe *celta*, o elemento *celta* estando presente na cultura *castrexa* é un elemento minoritario, xa que posiblemente solo un dez o un quince por cento das antigas tribos *galaicas* serían de orixe *celta*. Deixando iso si, una profunda pegada no folclore e na toponimia de la Galiza actual.

Actualmente hai dúas posturas enfrontadas, encontrando arqueólogos como Calo Lourido que negan a presenza *celta* na antiga Galiza e defenden un orixe autóctono por os *galaicos*. E lingüistas como Rosa Brañas que si defenden a presenza de pobos *celtas* na nosa terra. Polémica na que non penso entrar e vou tratar de facer o meu propio análises tendo en conta a arqueoloxía, a lingüística e os escritos de Estrabon.

O que está claro é que a Galiza antiga está inmersa na área indoeuropea. Desde la lingüística podemos apreciar que o nome que se daban a si mesmos os *galaicos* “*kaillikoi*” ten una raíz claramente indoeuropea, o prefixo *kall-* significa montaña. Así como outra proba sería o nome dos “*equini*”, tribo do centro de Galiza, tamén de clara raíz indoeuropea, onde o prefixo *equi-* deriva de cabalo.

Desde a historia clásica os historiadores romanos engloban os *galaicos* dentro dos pobos *lusitanos*, e está claro que eran lingüística e étnicamente o mesmo pobo.

¿Qué tipos de indoeuropeos chegaron a Galiza? Algúns historiadores falan de *ligures* e incluso de *escitas*, pero o mais probable é que foran *ilirios*, sendo estes, a orixe de pobos como os *cántabros* e diversas tribos *astures*. O que non podemos poñer en dúbida é que en Galiza houbo tribos de etnia *celta*, como afirmou Estrabon, cando fala de xentes como os *nerios* ou os *ártabros*, que son tribos *celtas* ou de claro nome *celta*. Incluso o nome da antiga Coruña, Brigantia é de clara raíz *celta*, tamén os *célticos* de cerca de Sarria, deixaron a un pobo cercan o nome de Céltigos.

Algúns *celtas* haberían chegado do sur da Península, concretamente de cerca do río Guadiana e outros procederían do centro da meseta. E incluso algúns desde o centro de Europa, estes poderían ser tribos *gaélicas* antes da súa chegada a Irlanda, aínda que este entra dentro do terreo da hipóteses.

A sociedade *castrexa* e obxecto de polémica, algúns opinan que eran xentes pacíficas dedicadas a agricultura. Por outro lado outras postura, pre xustificar as construcións defensivas de os castros, sería a de Calo Lourido que mantén que a construción das murallas era como unha

forma de “presumir de prestixio”. Algo bastante ridículo como sería construír un rañaceos de vinte e nove plantas solo pre presumir e telo baleiro.

Os castros son construcións defensivas xa que a propia xeografía de Galiza non permite unha sociedade agrícola, senón unha economía de subsistencia con desequilibrios sociais que favorecerían os conflitos.

En referencia a os conflitos, en os textos clásicos de Estrabon falase do carácter guerreiro dos *galaicos* e *lusitanos*. Describindo as actuacións de os guerreiros de o lusitano Viriato, como similares as confradías guerreiras de Irlanda. Ademais de facer eco de cómo tiña lugar a resistencia galaica contra os romanos, sendo esta impropia de labradores pacíficos.

A ausencia de armas nos castros é outra tese defendida por os teóricos da “sociedade pacífica”, pero moitos pobos indoeuropeos lanzaban as súas armas os deuses dos ríos, como crenza de que a auga do río eran a porta de entrada a outro mundo.

Os deuses dos *galaicos* son outro elemento de misterio, Estrabon, en a súas obras, fala das danzas dos *galaicos* nas noites de plenilunio, pero a súa postura fronte a la relixión dos *galaicos*, é que eran ateos. Pero quizás se deba a que os *castrexos* non tiñan estatuas dos seus deuses xa que adoraban a natura e os astros, algo cercan as súas vidas, por lo que non necesitaban crear estatuas nin imaxes. Como se pode apreciar por exemplo o carácter sagrado dos ríos, posiblemente una das deusas mais importante soa a deusa Navia, antiga deusa acuática, que deixou o seu nome en varias vilas.

Una figura importante que quizás existira nestes pobos do noroeste de España serían os druidas, sacerdotes dos antigos *celtas* que tiñan o bosque como lugar sagrado. Baseándonos en algúns topónimos en concreto o referido a Nemethon, bosque sagrado, moi abundante en Galiza o incluso o nome da vila da Carnota similar o nome do bosque sagrado dos galos Carnutes. Partindo de esta similitude de topónimos no es arriscado afirmar que os druidas existiron entre os pobos de Galiza.

Como conclusión os historiadores actuais coinciden en que o noroeste da Península formaría unha unidade cultural coñecida por “castrexa”. A cal englobaríanse pobos que os romanos definiron como *galaicos*, *astures* e *lusitanos*. Estes pobos serían unha mestura cultural e social, baseada na cultura neolítica, que deixaría un papel moi importante da muller na sociedade. Con a chegada de pobos indoeuropeos, tanto *celtas* como non *celtas*, se acabaría definido a lingua maioritaria e as crenzas relixiosas destes pobos. E o medio hostil crearía sociedades pouco agrícolas, mais ben gandeiras con moitas desigualdades sociais que farían de estes pobos xentes moi belicosas. Sobre o tipo de organización social, falase de parentesco de clans, tribos e incluso nacións. Entre as diferentes tribos que convivían xuntas no mesmo territorio, debía existir una aristocracia incluso con caudillos e reis e confradías de guerreiros, artesáns, agricultores, gandeiros e una casta relixiosa. Sendo o castro o centro de vida destas comunidades.

A nosa comarca, O Caurel, estaría baixo a zona astur. E o pobo que habitou esta comarca, os *susarros*, son claramente indoeuropeos como se pode apreciar na raíz *sarr-* que deriva de canle de auga. Por outro lado, as teorías que falan de que os castros de O Caurel foron construídos por os romanos pre protexer a ruta do ouro, son “ridículas”, os romanos nunca copiarían construcións indíxenas sendo a súa ingeniería defensiva a mellor do mundo. Outra cousa é que aproveitaran castros xa feitos pre protexer as rutas do ouro.

O que temos que ter en conta, é que o elemento *celta* foi sobrevalorado e tratar de darlle a todos estes pobos un orixe autóctono e moi arriscado, xa que o seu tipo de cultura é moi similar a dos pobos indoeuropeos que poboaron toda Europa nas súas inmigracións desde as estepas rusas.

Xaime Fariñas Chaos / Carolina López Álvarez

# Pasamento do gaiteiro de Santa Eufemia



**JOSÉ GONZÁLEZ LÓPEZ**  
Palabras de Xosé Lois Foxo



Foi sempre pra min gratificante escribir algo para a nosa revista do Caurel A CANDEA, sen embargo hoxe non o é tanto, xa que me toca dicir unhas palabras sobre o pasamento do noso querido gaiteiro José.

O día 21 de Navidá falecía o derradeiro gaiteiro de Santa Eufemia; un home que fixo o seu camiño coa gaita ao lombo: Dende Santa Eufemia ao Berzo, do Berzo a Bilbao e de Bilbao a Barcelona, onde exerceo como músico e gaiteiro no famosísimo baile de Font-trobada (Montjuich), que rexentaba o sempre valedor dos galegos en Barcelona, D. Xesús López. Temos que engadir que este era o lugar de encontro dos galegos que chegaban a Barcelona por primeira vez. Alí funcionou a Escola Toxos e Xestas por longo tempo.

Santa Eufemia foi berce de gaiteiros e cantadeiras. O gaiteiro José González López é, seguramente, fillo da vida artística que se respiraba neste lugar. Contábame fai pouco a aboa do Filandón, Señora Elvira Touzón Quiroga, quen o 24 de San Xoan cumprirá o século, que aos domingos sempre facían baile co gaiteiro.

Dos gaiteiros do pasado de Santa Eufemia hai que facer referencia obrigada a Ramón Macía, avó da famosa cantora de Ferreirós, Ilda. A sona deste gaiteiro trascendeo a varios concellos da contorna. Dicir que no reverso da estatua ao gaiteiro da Ferrería faise memoria ao vello gaiteiro de Santa Eufemia como símbolo dos gaiteiros caurelaos.

O gaiteiro que o hoxe nos ocupa gozou e gozará por méritos propios dun lugar privilexiado no gran coro de ángeles músicos que conforman esa gran familia do Filandón de Músicas do Caurel que nos miran dende arriba. Tivemos a sorte de tributarlle o tradicional homenaxe dos amigos do Filandón (Maio do 2007), no que participou o artista sorprendéndonos con virtuosas interpretacións, malia ao peso dos anos.

Os gaiteiros de Pacios de trala Serra deron o último adeus ao gaiteiro co son choroso das súas gaitas en Santa Eufemia nun día frío de Decembro no que a neve cubría con manto branco as Serras do Caurel, como ornamento e bo ato da ascensión do noso gaiteiro aos ceos.



CHIMENEAS  
**Hogar Confort**

**CHIMENEAS FRANCESAS  
RECUPERADORES DE CALOR  
ESTUFAS, BARBACOAS, ETC.**

Ctra. N-VI, Km. 399 - Tel. y Fax: 987 562 717  
24550 VILLAMARTIN DE LA ABADIA (León)

# X FESTA DA PISA



Foto: José Ramón

edición o número de asistentes vai medrando. Segundo comentan moitas das persoas que aquí se achegan, non so dos arredores, senón de toda Galiza e dende fora da nosa comunidade, esta actividade é distinta ten un algo especial que engancha e anima a repetir, e que fai a todo o mundo que acode a ela participe na troulada.

Non axudou o tempo precisamente o pasado 7 de decembro pero isto non impediu que un ano máis unha morea de persoas arrodearan os pisadores e abandoxador para ollar de preto como se sigue cada paso desta tarefa tan usual hasta fai uns cincuenta anos nas aldeas do Courel, hoxe en día, un recordo, unha recuperación e demostración para que a cultura courelá non desapareza.

Xa se converteu nunha cita habitual para moitos, coincidindo coa ponte da Constitución e a Inmaculada centos de persoas saben que no Courel se rende culto a un oficio ou mellor dito a unha tradición centenaria, senón tan vella coma existencia do home na Serra si como a chegada dos primeiros castiñeiros os seus vales e ladeiras. Xa é a Festa da Pisa das Castaña un reverente en canto os festexos e reunión de xente no Courel. De boca en boca e a través dos medios esta actividade que dende fai dez anos organiza o colectivo cultural "FONTE do MILAGRO" vai chegando cada ano a máis e máis persoas e iso está a verse como cada



Foto: Manuel Pardo



*Esta miel cosechada en los profundos valles de la Sierra del Courel, en donde conviven la flora mediterránea y atlántica, tiende a cristalizar. Si se prefiere líquida debe calentarse al baño maría a una temperatura de 40° C.*

*Conservar a temperatura ambiente*

## Miel de producción Ecológica



CAURU, SDAD. COOPERATIVA GALEGA  
Rúa Arroyo, 6-1º • 27320 - QUIROGA (Lugo)  
Teléfono: 982 435 179 • Móvil: 679 746 303

*Miel cosechada en la sierra del Courel*

# DA CASTAÑA



mensaxes chegadas dende varios lugares de Europa, América onde emigrados do Courel e doutos puntos de Galiza viron as imaxes emitidas pola TVG a través da canle internacional.

Durante a xornada os presentes puideron practicar o vello oficio e o mesmo tempo degustar as castañas cocidas acompañadas de produtos do porco, un prato que antano era moi común nas mesas de calquera casa do Courel.

E como en cada festa ou celebración non podía faltar a música e a troula, e nesta ocasión os encargados de animar e facer bailar os alí presentes e que ocupaban por completo a Aira do Chao foron a **Tumbalobos Orquesta** de A Coruña a quen temos que agradecer a súa colaboración neste festexo e sobre todo o bo facer, que converteu a sobremesa nun cantar e bailar onde participaron novos e vellos, tamén animaron os gaiteiros de As Pontes, Ferrol e outras localidades que cada ano aportan o seu toque folclórico e musical.

Rematado o festexo e feita valoración dende a Asociación, sentímonos satisfeitos por dar un ano máis vida aínda que sexa por un día o frío inverno do Courel. E recordar as xornadas de Pisa á beira dos sequeiros como se fixo antano.



Coma en edicións anteriores os pregoeiros son xentes achegadas o mundo do espectáculo; cine, teatro ou televisión, personaxes coñecidos e que espertan expectación ante as xentes que aquí se achegan. Este ano abriron e pregoaron a Festa o dúo "Os da Ría", Arturito y Fabián que dun xeito moi orixinal saudaron a tódolos presentes nomeando alfabeticamente e sen errar os 315 concellos de Galiza.

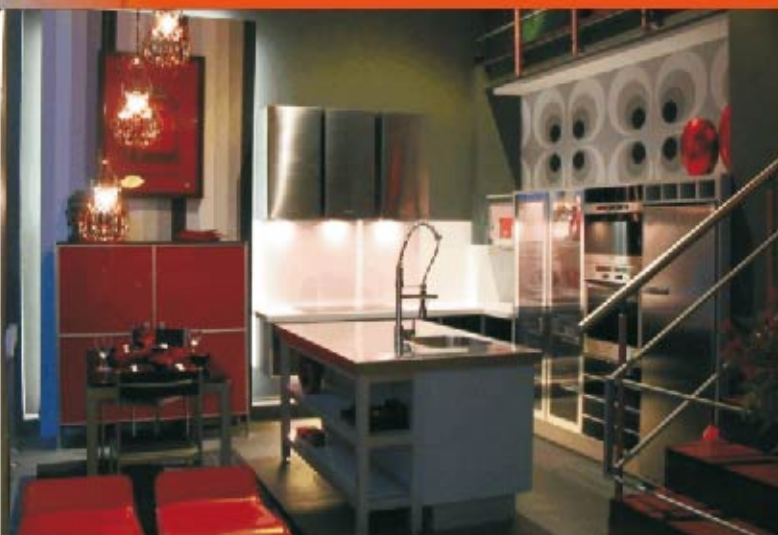
Estivo cubrindo o acontecemento a Televisión de Galicia concretamente o programa A Revista Fin de Semana e que durante a xornada estableceu tres conexións en directo onde se recollían os opinións dos mestres e afeccionados pisadores, abandoxadores e público en xeral e deste xeito espallar polo mundo adiante esta celebración. A proba que as imaxes chegaron a boa parte do mundo, fe disto foron as

## SANDRA CANCELA

### C O C I Ñ A S

RÚA MANUEL MARÍA 2-4 BAIXO  
982 203 985

e-mail: cancelacocinas@mundo-r.com



## R U T A

## CIRCULAR

## FROXÁN - VITOREIRA - FROXÁN

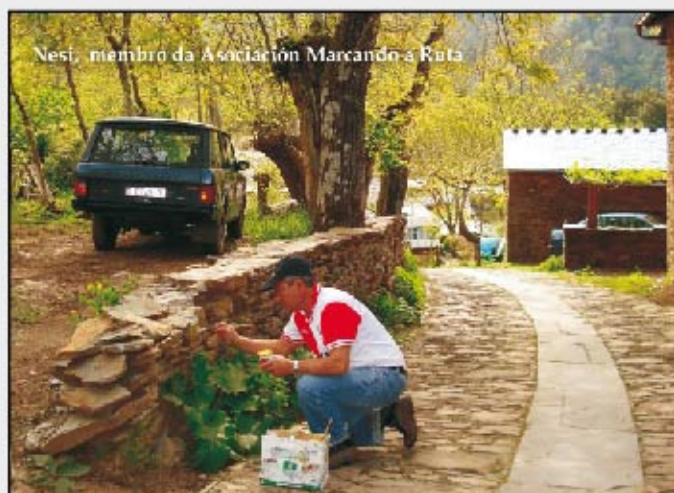
## CARACTERÍSTICAS:

PERCORRIDO: 4,5 Quilómetros.

DURACIÓN: 1 Hora 30 Minutos

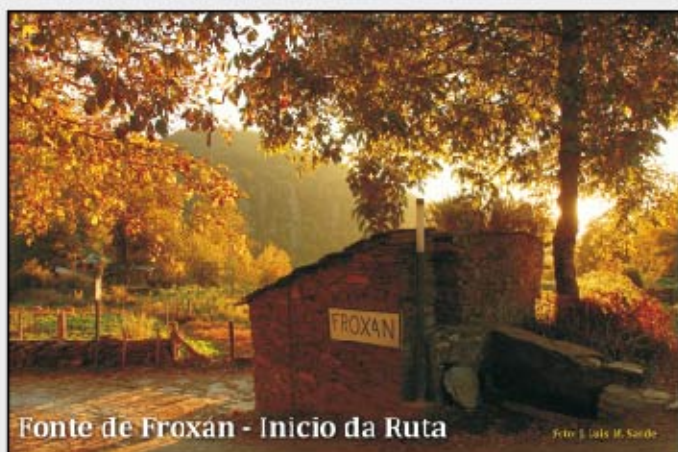
DIFICULTADE: Media

Nesta edición de A CANDEA vamos facer un percorrido arredores de Froxán; unha circular de curto percorrido pero que atravesa sitios interesantes e de gran beleza, o trazado non reviste maior dificultade para o camiñante a metade do percorrido faise por un vello sendeiro que hasta mediados do século pasado foi unha vía moi transitada e que non fai moito se recuperou para que o viaxeiro se achegue a un lugar que garda certa maxia pola lenda e historia que o arrodea, atravesaremos pontes de madeira recen restauradas camiños marcados polo pasado dos anos onde o ir e vir de carros deixou unha fonda pegada, acantilados e bosques de sofreiras, hérbedos, rebolos, castiñeiros e unha larga lista de arbustos e plantas moitos propios dun clima mediterráneo que se adaptan perfectamente nas ladeiras do Lor; non resultara difícil avistar unha gran variedade de fauna: aigas, paxaros, anfibios, xabaríns, corzos, etc.



## DESCRICIÓN DA RUTA:

O punto de partida será en Froxán, na Fonte do Milagro, o borde da estrada que leva de Pobra de Brollón a Folgoso (24 quilómetros a Pobra e 10 a Folgoso) Coordenadas UTM: X:643570 Y: 4712320. Aquí podemos deixar o vehículo, ben no aparcamento a beira da estrada ou tamén na aira que atoparemos diante da casa de turismo rural (Casa da Aira), a mellor opción e a primeira xa que deste xeito molestaremos menos os veciños. Comezamos a camiñata e descendemos polo camiño que discorre a esquerda da casa hasta chegar a unha plazoleta, aquí un panel fálanos da ruta do Castro de Vilar e no que nela se atopa; nos faremos un cacho da nosa ruta polo mesmo camiño que leva o Castro, algo máis de quilómetro e medio; continuamos de fronte atravesando a aldea en dirección Este, logo de pasar a última construción deixamos o camiño de pavimento para xirar a dereita, un cartel indícanos que imos pola ruta do Castro de Vilar descendemos un metros entre castiñeiros para logo camiñar en paralelo en sentido contrario as augas do río Lor que avistaremos o fondo do val, comezamos a ver sofreiras de gran porte, unha árbore moi identificada co clima de do sur da nosa península pero que aquí se adapta perfectamente, fronte a nos ollamos o cortado das rochas e o souto da Vitoreira o que logo vamos atravesar empezamos un lixerio descenso hasta chegar a Ponte do Bao, un pontón recentemente rehabilitado que salva o Lor a outra beira de novo un panel informativo infórmanos dos lugares de paso, un pequeno cartel de madeira a beira do camiño indícanos o sendeiro que leva a Fonte do Bao, un camiño recentemente recuperado por membros da

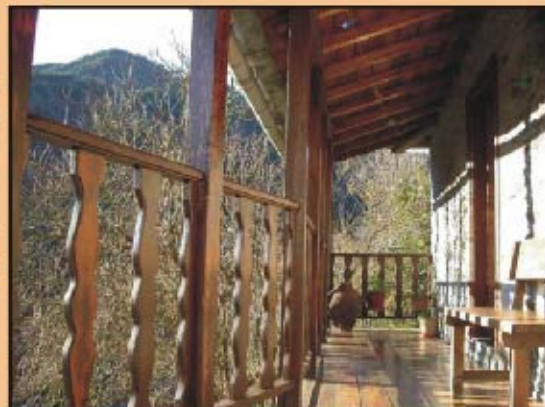
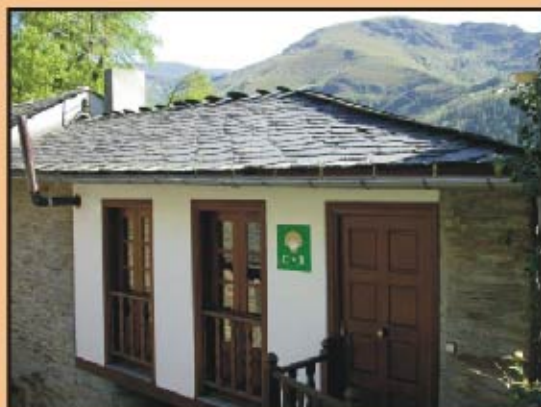
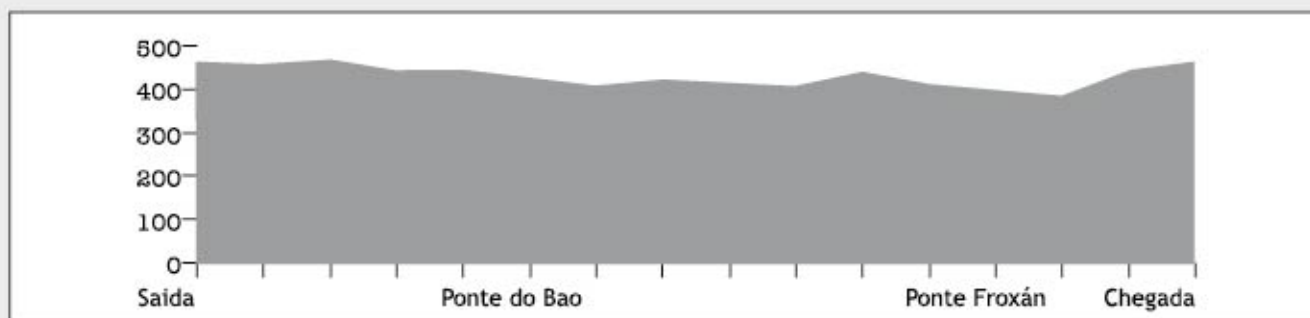


Fonte de Froxán - Inicio da Ruta



Asociación “Fonte do Milagro” e que permite acercarnos non máis lonxe de 200 metros a un manancial que sae da rocha. Voltamos o camiño e empezamos un lixeiro ascenso, uns metros máis arriba un recodo no camiño que sube o castro e logo a aldea de Vilar; nos neste recodo seguimos de fronte o camiño faise estreito e co que se coñece como carreiro do Sindeiro un metros e comezamos a descender en zigzag farémolo con precaución a pendente aínda que curta e forte, xiramos a esquerda e camiñamos polo que foi presa para rego do prado, o pouco chegamos o regato (Rego de Redepexas ou do Sindeiro) continuamos paralelo o río aquí o sendeiro faise máis o pouco o sendeiro empeza a ascender facendo uns recodos, gañamos altura e atravesamos a Pena do Sindeiro polo medio un camiño cavado en parte na rocha de parede vertical hasta o río.

Continuamos atravesamos un quebrado souto de castiñeiros un pouco máis adiante enriba de nos podemos contemplar a imponente parede da Pena do Franxo, seguimos descendendo e atopamos a dereita do camiño unha construción en ruínas, un vello sequeiro abandonado dende fai moitos anos, coñecido no lugar como Sequeiro de Perreche por chamarse así a casa dos seus propietarios. Seguíamos camiñando en paralelo o Lor a atravesamos o Rego de Biduédo, pasamos por debaixo das penas do Pairiz e pouco máis adiante outro regato, O carrozo do Val ou tamén do Pairiz e un pouco máis adiante un novo regato, este so baixa auga cando as choivas son fortes, carrozo da Penachá descendemos un metros e chegamos a estrada asfaltada que leva de Froxán a Castro de Portela, Xiramos a esquerda e cruzamos a ponte, un ponte inaugurado no ano 1935 e que foi reformado e ensanchado fai uns anos para dar paso a estrada. O comenzo a ascensión un cartel de madeira indícanos que a nosa ruta sae a dereita comeza a subida por un camiño entre muros e no que podemos contemplar a fonda ferida feita polas rodas dos carros que durante séculos subiron e baixaron por esta correioira; 400 metros e avistamos a primeira casa de Froxán, xiramos a esquerda para de inmediato virar a dereita e adentrarnos nas rúas do lugar uns metros e xiramos de novo a esquerda para meternos por unha rúa estreita entre casas e árbores (figueiras) que se atopan arrimadas as paredes das construcións, ascendemos hasta chegar a primeira que atravesamos xiramos a esquerda e ascendemos para chegar o punto de partida.



## O Courel e Somiedo (un ano despois)



Aló vai un ano dende a visita duns cantos veciños de O Courel a Somiedo. Preto dun cento de homes e mulleres que representaban a tódolos sectores do noso Concello; gandeiros, cazadores, persoas vencelladas o turismo, representantes políticos, etc. Unha visita a un concello que garda moita similitude coa nosa Serra, un lugar afastado, de difícil acceso, unha orografía semellante a nosa e unha economía baseada no mesmo, a subsistencia, hasta fai uns anos, por que hoxe o Concello de Somiedo está a sufrir unha transformación exemplar, a declaración de Parque Natural fai uns vinte anos, veu a cambiar a vida do lugar e das xentes nese Concello, a ordenación e posta en valor dos recursos naturais converteron este Concello asturiano nun espello no que debemos mirarnos todos os que vivimos en lugares

de idénticas características. Podo falar e facer comparativa entre O Courel e Somiedo, dous concellos que a finais da década dos oitenta coxeaban da mesma perna.

Nacín e medrei nos fondos vales da terra de Novoneyra, percorrín lugares na busca dunha Terra Brava como chamou Anxel Fole O Courel, e indo dun lado o outro atopei Somiedo, un lugar que me causou fonda impresión xa que nas primeiras visitas aquilo tiña moito en común coa miña terra, vivíase unha vida igual, pobos illados, de pouca poboación, e esta moi envellecida, os servizos básicos e fundamentais para vivir alí case nin se coñecían, o falar con aquelas xentes víano todo moi escuro e presaxiaban pouco futuro para a zona. Xa se empezaba a falar da declaración de Parque Natural e como non podía ser doutro xeito, había todo tipo de comentarios, uns a favor, outros en contra e moitos que dicían darlle igual, aquilo sería difícil de recuperar. Volvín dous anos despois cando Somiedo xa era Parque Natural e aínda que non moito pero xa se notaba certa mellora, mentres neste espazo de tempo O Courel seguía retrocedendo, continúei avaliando os dous concellos e cada ocasión que me achegaba a terras somedanas decatábame de que aquel camiñar parello se ía separando. Somiedo e seu parque parece colleron a dirección correcta, aquilo evolucionaba, xa non se perdía poboación, os



### URBANO ARZA, S.L.

CONTRATISTA DE OBRAS

MATERIAL DE CONSTRUCCIÓN - MOBLES  
FERRETERÍA - BAZAR - ROUPA E CALZADO

**Supermercado CLAUDIO**



C/ Deputación Nº 41 • 27325 FOLGOSO DO CAUREL (Lugo)  
Tfno.: 982 433 026 - Fax: 982 433 055



xovenes fixaban alí residencia, había traballo, o turismo cada día era máis e máis, os servizos melloraban, en 7 ou 8 anos a transformación sufrida era tal que aquilo pouco semellaba o Somiedo que coñecín, a súa capitalidade, Pola, tiña un aspecto cambiado, un lugar pequeno pero moderno, cuns servizos dunha vila xa a ter en conta. Pola contra o Courel seguía a súa decadencia, nin aqueles famosos Plans Leader que comezaron aló polos noventa foron quen de recuperar a Serra, unha chea de millóns de pesetas que a día de hoxe non serviron de moito.

No ano 2000 a Unesco declara Somiedo Reserva da Biosfera, un empuxón máis para o progreso da zona, os políticos autonómicos e locais toman a cousa en serio apostan pola natureza, a recuperación do Osos Pardo e outras actuacións no Medio Natural dan os seus froitos, a renda

medra, atrás queda aquela penúltima posición no ranking dos concellos do Principado para situarse no medio da táboa, parello a outros concellos industrializados.

Na nosa terra chega a declaración de Rede Natura 2000, algo que supostamente viña para conservar e preservar a natureza, o mesmo tempo xerar riqueza e levantarlle a espiñela o tan decaído Courel, pero isto foi unha ilusión un espellismo, as cousas pouco cambiaron dende que a Serra e arredores se declarou espazo protexido, quizás os políticos galegos non entenderon ou quixeron entender o valor e as posibilidades que a natureza ofrece para o despegue na zona e deste xeito coller o camiño que os veciños asturianos seguiron.

Fai algún tempo vense falando da declaración de Parque Natural no Courel, pero a día de hoxe nada se sabe, un dos espazos mellor conservados da península corre o serio perigo de desaparecer e con el a oportunidade de coller o tren que nos leve o desenrolo e despegue dunha vez da zona.

As xentes que fai un ano visitamos o Parque Natural de Somiedo deberíamos facer reflexión e valorar dun xeito racional o que alí vivimos e vimos e pensar que quizás o único modelo a ter en conta para a salvación do Courel sexa o aplicado no veciño SOMIEDO.

NATUREZA E DESEÑO



Tlfs. 982 185 254  
649 162 415  
Paderne de Courel

<http://es.geocities.com/marcoschaos/>

CASA de CHAOS

# INXUSTIFICABLE

Se ben é certo que non hai mal que cen anos dure, non o é menos que o ben tampouco. Por iso este verán pasado, despois duns cantos anos case sen queimas, volveron facer acto de presenza uns indesexables pirómanos, desapiadados inimigos da natureza, queimando os montes do noso Courel, algo que xa case tiñamos esquecido debido a que nos últimos vinte e cinco anos a fortuna tivo a ben acompañarnos neste sentido e non se prodigaron moito os incendios, o cal, naturalmente, sempre é moi ben recibido por cantos amamos a natureza. Agora esperemos que o psicópata, ou psicópatas, que provocaron a queima deste ano caian nas mans da xustiza e non aparezan mais polo Courel nin por ningún outro lugar sementando a destrución como fixeron nos montes de Cabanelas. E se algunha vez temos a desgracia de que volvan a intentar semellante atrocidade, esperemos estar mellor preparados e que a falta de previsión non sexa a causante de que a queima chegue, coma nesta ocasión, onde nunca debeu chegar cos medios que hoxe dispoñemos. Oxalá sexa un aviso para que no sucesivo non nos volvan coller en panos menores e podamos atallar o lume a tempo.

Estes incendios provocados intencionadamente co único fin de causar dano, so poden ser obra dunha persoa cun importante desequilibrio mental, un trauma importante, un grado de maldade fóra do común ou todo iso xunto formando un cóctel perigosísimo capaz dos actos vandálicos mais perigosos que nos podamos imaxinar. O pirómano debe sentir un total desprezo por todo aquilo que ten ó seu redor, so así se pode concibir que haxa alguén capaz de torrar co seu acto vandálico unha chea de seres vivos que acaban carbonizados polas lapas ó non poder fuxir delas.

Nunha queima de grandes dimensións posiblemente haberá especies que tardarán séculos en volver a colonizar a totalidade da zona queimada, e incluso pode que algunhas non o fagan nunca. Por iso estes ataques contra a natureza son dobremente lamentábeis e recriminábeis.

Ata finais dos anos cincuenta ou principio dos sesenta, podería haber unha razón, egoísta, eso sí, pero dada a precaria situación económica dos habitantes do Courel, ademais do déficit cultural, era en certo modo comprensible a queima de montes se temos en conta que a principal preocupación dos pastores era buscar a forma de proporcionar alimento para aqueles numerosos rabaños de cabras e ovellas, e este podía obter en forma de brotes ternos que xorden despois das primeiras chuvias sobre o terreo queimado. Entón, como digo, podía entender porque aqueles rabaños eran, en moitos casos, un importantísimo sustento para un bon número de familias. Era unha época na que as carencias

abundaban e había que botar man de calquera recurso aínda que fora a costa da natureza que, por outra banda, tampouco se valoraba moito por estes lares naqueles tempos. Por iso entón era en certo modo comprensible. Pero hoxe non existen rabaños nin carencias que xustifiquen semellante ataque criminal contra a natureza, salvo a enfermidade mental ou unha maldade infinita dos pirómanos, porque ademais do dano ecolóxico que causan, que é incalculable, están os danos colaterais, como poden ser as vidas das persoas que acoden a apagar o incendio, uns profesionais e outros voluntarios, que se xogan o tipo por culpa dun psicópata para o que as vidas humanas e a natureza non teñen ningún valor.

Para frear estas catástrofes ecolóxicas, así como outros actos igualmente graves, quizabes habería que endurecer as penas, excesivamente brandas con este tipo de elementos perigosos. Cando se colle a un pirómano, violador, pederasta, terrorista, etc., o castigo debería ser contundente e exemplar por tratarse de elementos tan perigosos para a sociedade, e non deberían saír da cadea ata que xa non tiveran forzas para cometer mais actos criminais. É un erro ser brandos con quen é tan desapiadado cos seus conxéneros e coa natureza. Desá maneira evitariase que acabaran pagando as consecuencias persoas inocentes ou, neste caso, as especies animais e arbóricolas que tardarán moitos anos en rexenerarse. Se todos estes elementos se podrecesen na cadea, seguramente habería moitos menos actos criminais dos que hai.

Somos moitos os que non podemos conter as bagoas invadidos por un gran sentimento de tristeza e dolor cando vemos arder un monte que está aí como agasallo da natureza para mellorar a nosa calidade de vida sen pedirmos nada a cambio. Danos moito e non nos pide nada, e aínda así hai desalmados que gozan destruíndoo. Hoxe non hai nada que xustifique a queima dun monte, salvo a miseria humana duns poucos enfermos mentais merecedores dun castigo exemplar e o total desprezo da sociedade. Nestes casos todos temos a obriga de poñer en coñecemento das autoridades calquera detalle que coñezamos, por insignificante que nos pareza, que poda dar co autor ou autores de semellante atrocidade. Estes individuos non so nos causan un dano ós que vivimos hoxe, senón que tamén o están causando ós nosos descendentes. Son indignos de vivir entre persoas de ben, e o sitio onde merecen estar non pode ser outro que a cadea.

Arturo A.R.



## Construccions SERVANDO

Servando Méndez Vila

C/. Portugal, 27 - 3º  
27004 LUGO

Tels. 630 133 456  
616 904 337

RESTAURACIÓN DE CASAS DE PEDRA  
ALBAÑILERÍA EN XERAL

# Carta

Como responsable da Revista do Caurel "A CANDEA" e concretamente do traballo aparecido no nº 24 da dita publicación páxinas 8 e 9 e co titular "O Presidente da Xunta visita O Courel". Teño que aclarar ante os lectores e o mesmo tempo rectificar cando fago referencia a deixadez por parte do Goberno Municipal e da oposición no tema da chegada do WIMAX O Courel. A Voceira 2ª do Grupo do Partido Popular no Concello de O Courel, Dona Mª Carmen Vergara Ramos fíxonos chegar un comunicado e documentación e recortes de prensa onde se recolle que o grupo da oposición no Concello courelés si pediu solucións o bloqueo da posta en marcha do sistema Wimax para conexión a Internet.

De seguido reproducimos textualmente a carta ou comunicado que a concelleira do Grupo Popular fixo chegar a redacción desta Revista:

Con este escrito quero manifestar o meu malestar e desacordo cunha alusión feita ó grupo político que represento, publicada no nº 24 da CANDEA de 2008, no que se fai referencia a visita do presidente da Xunta o Caurel, nesta editorial criticase o atraso da posta en marcha da rede WIMAX no Caurel. Segundo a editorial dícese textualmente "Parece claro que nin para o goberno municipal nin para a oposición este tema teña importancia", chegados a este punto coma representante que son da oposición a que se fai referencia estou de acordo en que este tema parece importar pouco ou moi pouco o goberno municipal, encanto a importancia que a oposición da a este tema penso, que esa redacción non está debidamente informada e documentada sobre a postura e accións tomadas polo grupo o que represento.

Para a súa información e documentación achégase xunto a este escrito copia da nota que este grupo pasou no seu momento a prensa, así coma a copia do publicado, copia do punto da acta da sesión plenaria de 24 de abril de 2008 na que a oposición pregunta o Alcalde sobre o atraso da rede WIMAX.

Dende o PP do Caurel puxemos o máximo interese para que o goberno municipal axilizase e cumprise prazos e os

compromisos adquiridos dende un principio cos veciños do Caurel na instalación da rede WIMAX, o noso principal empeño e que chegue a todos os veciños que o precisen.

Manifesto o meu malestar polo publicado si ben considero que esa redacción non está debidamente documentada no momento de facer esa alusión o grupo do PP, unha vez que facilitan datos, que penso poñen de manifesto non ten lugar, deixo e ética e criterio de esa redacción o realizar unha aclaración o rectificación sobre esa alusión.

Dende o grupo PP do Caurel que representa unha considerable parte da cidadanía do Caurel estamos a traballar polo ben dos nosos veciños sexan do color que sexan e pola prosperidade do Caurel, por este traballo non queremos recoñecemento algún por que consideramos que é o noso deber e un compromiso adquirido con todos os veciños do Caurel, pero tampouco desexamos que se informe mal os veciños sobre a nosa labor.

Folgo, a 30 de xullo de 2008

Atentamente un saúdo  
Asdo. Mª Carmen Vergara Ramos

Reitero as disculpas a representante do PP do Courel e a todo o grupo e agradezo a información facilitada. O meu deber coma responsable de A CANDEA e escoitar a tódolos lectores, recoñecer os erros e responsabilizarme dos textos que personalmente escribo, e rectificar si teño que facelo.



## Delicias do Souto

Doces de castaña



Rúa Nova, s/n • 27325 Folgo de Caurel  
Tlf.: 982 433 026 • Móvil: 629 412 111 • Lugo



# Xan de Vilar

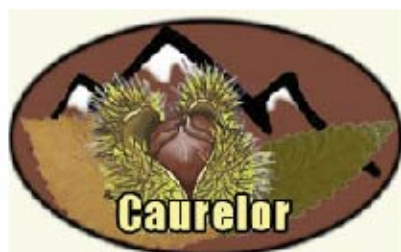
No discorrer do Lor polos fondos vales que percorre, unas cantas aldeas buscaron a súa ubicación a ámbalas marxes penduradas na ladeira escoitando o ruxir das augas bravas que dende as terras altas do Cebreiro corren a presa para xuntarse co gran Sil. Un deste lugares onde o tempo parece que detivo o seu andar é Vilar, un grupiño de casas rodeadas dun frondoso bosque de castiñeiros que apenas deixan ollar os teitos dende outros lugares da Serra. Unha aldea na que o visitante o adentrarse nas súas corredoiras sente na pel a maxia da liberdade a sensación de estar no tan buscado paraíso, un can delata a chegada do forasteiro avisa que no lugar queda vida, moita vida, aínda que a primeira vista non o pareza. Percorremos as rúas en tódalas direccións e non resulta sinxelo atopar un home ou muller con quen votar unha palabra pero no fondo do pobo vese actividade, unha chea de aperos arrodean unha das vivendas, útiles da labranza e da vida cotiá dos moradores do Caurel que o ollalos nos volven tempo atrás e lembran a vida de antano na zona. Un home recibe o viaxeiro, o único que resistiu a emigración que deixou este e outros pobos baleiros de xentes e valores. Pero aquí queda un loitador,

home con fe, que creu nisto e foi quen de resistir os tempos difíciles e asentar seus sentimentos na terra que o veu nacer e medrar e na que di querer morrer.

Xan, así se chama e o coñecen milleiros e milleiros de persoas aínda quen non sexa personaxe da vida pública ou política, súa vida e xeito de vivirla foron motivo para que televisión, radio e outros medios difundiran como se pode vivir afastado, onde as comunicacións non so do mellor e as frías noites de inverno se poden facer eternas o non ter con quen compartir unhas verbas o pé da lareira, pero Xan di non ter necesidade de loitar coa soidade, cada fin



## PRODUCTOS ARTESANALES DO CAUREL.



Castañas en almíbar  
 Crema de castañas  
 Mermelada de cerezas  
 Cerezas en almíbar  
 Mermelada de moras  
 Mermelada de arándanos ..

Santa Eufemia, 21. Folgoso de Caurel.  
 Tlf: 615 598 075 - 675 930 164  
[www.castanasdocaurel.com](http://www.castanasdocaurel.com)



de semana son moitas as persoas que se achegan visitar o Castro Celta ou so para pasar un rato con el, acender o lume na vella pero coidada lareira que herdou de seus pais e quere se manteña así por séculos, admirar como maza o ferro na fragua que aínda mantén e na que aprendeu algo do oficio do seu pai Modesto coñecido por O Ferreiro de Vilar, posiblemente o que foi o último mestre ferreiro no Courel.

Xan di atoparse a gusto neste medio, a sensación de soidade o non ter ningún veciño agás unhas poucas datas no verán onde os emigrados retornan non lle da



medo.

A paz e sosego consigo mesmo, o aprecio e respecto pola natureza, o sentimento polo medio, polo seu pobo, polo Caurel, pola súa terra, o afán por traballar para que a vida na Serra continúe fixo merecedor de varias homenaxes e premios, como a festa que o pasado mes de setembro organizaron os membros da TUMBALOBOS Orquestra de A Coruña o que acudiron amigos e veciños da zona para acompañalo nunha xornada inesquecible para moitos pola emotividade do ambiente e como se realizou. O mesmo tempo o homenaxeado brindou unhas pezas e poesías do seu repertorio.

A Asociación Ecoloxista ADEGA, recoñecía os méritos polo seu compromiso coa natureza, a cultura e outros valores e concedíalle o Premio Osixeno que foi entregado nunha cea que tivo lugar en Melide (A Coruña) o día 3 de xaneiro.

A Candeia



**Turismo**

**CASAS**

**Rural**

**CARLOS - COMERCIANTE - DOSINDA**

6 HABITACIONES  
SALON

APARTAMENTO 4 PLAZAS  
COCINA

CASA COMPLETA  
3 HABITACIONES

**Vilamor do Caurel (Lugo)**

**Información e reserva: Tfno 982 155 618**

## COUSAS QUE ACONTECERON

### VII CERTAME DE PINTURA RÁPIDA "FONTE DO MILAGRO"

A VII edición do Certame de Pintura Rápida ó Aire Libre celebrado no mes de xullo do pasado ano xuntou, unha vez máis, un bo grupo de afeccionados e profesionais no arte do pincel e lenzo. Chegados dende tódolos puntos da xeografía nacional para participar nesta modalidade, tan en moda nos últimos anos, uns coa intención de acadar algún dos moitos premios cos que conta o concurso e outros para pasar un día e disfrutar da paisaxe courelá e da súa afección. Como cada ano os participantes foron pasando polas mesas de control e selado para logo escoller a paisaxe a plasmar utilizando calquera das técnicas pictóricas permitidas. Nesta edición o lugar de remate do Concurso foi Paderne, alí á última hora da tarde entregaban os traballos ós concursantes para logo de ser expostos ente o xurado, este deliberara e decidira os lenzos merecentes de premio. Nesta edición o primeiro premio, dotado con 1400 Euros, foi para Manuel González Núñez de Albacete.

### TESTING FOTOGRÁFICO DO COUREL

Baixo a organización das Asociacións: Verdegala, S.O.S. Courel e Insectarium virtual, o primeiro fin de semana de setembro tivo lugar no Courel un testing fotográfico, que consiste en reunir un número considerable de persoas que, equipadas con cámaras fotográficas dixitais, fan un percorrido tomando instantáneas da flora e fauna en xeral; logo un grupo de expertos profesionais da fotografía, botánica, entomoloxía e doutras ciencias que gardan relación co medio natural valoran e seleccionan as fotos que os participantes foron aportando para logo proxectalas e facer comentarios e estudo acerca o representado na fotografía.

A organización escolleu 5 rutas a facer, e en cada unha delas participaba un grupo de persoas que foron escollendo con anterioridade que percorrido facer.

As rutas a facer, e nas que se tomarían todas cantas fotos quixeran os participantes, foron:

1. Devesa da Rogueira - Lagoa da Lucenza - Alto do Couto.
2. Vilamor - Casto Vilar - Froxán
3. Río Pequeno - Paderne - Seoane
4. Devesa da Rogueira - Moreda.
5. Rutas das Covas.

Rematado o percorrido a xente foi entregando as tarxetas da súas cámaras para que os expertos escolleran as fotos que eles consideraban de maior interese.

Na segunda xornada levouse a cabo a proxección das fotos na Casa da Aira en Froxán. Máis de 200 imaxes foron comentadas e discutidas polos asistentes, entre os que se atopaba un bo número de profesionais da fotografía de natureza como Antonio Ordoñez de Madrid, organizador de varios eventos destas características, non só en España, senón tamén noutros países. Tamén estaba alí presente Fran Nieto, director da revista Naturaleza Salvaje, gran fotógrafo e coñecedor do Courel. Un grupo de xente da ciencia explicaba polo miúdo o que se ollaba en cada imaxe.

Ó peche do evento a conclusión final foi a gran variedade e riqueza de flora e fauna que agocha o Courel, especies únicas e que corren un serio risco de desaparecer.

### ACAMPAMENTO O CAUREL CAMPING - BUNGALOWS



ESPERANTE - SEOANE

RESERVAS:

Viajes QUIMATURS - LUGO

Teléfono 982 284 141

Tfno.: Camping: 982 433 101

www.acampamentocaurel.com



# Boas Novas

## O WIMAX, UNHA REALIDADE

Moito deu que falar a chegada da internet O Courel e como sería. É certo que estamos xa ben entrado o século XXI e coma tal as comunicacións deberían ser man de todos. A proba piloto que a Consellería do Medio Rural levou ós concellos de Samos e Folgoso do Courel para achegar o acceso á rede ós habitantes de ámbolos concellos xa está en funcionamento logo de atopar unha chea de atrancos. A técnica WIMAX, como moitas no mundo das comunicacións, ten vantaxes e desvantaxes; chegar por rede inalámbrica os fogares non resulta nada doado e máis cando falamos dunha orografía complicada como é a da zona de montaña, pero resulta quizás a máis axeitada. É certo que a Xunta fixo un importante esforzo neste tema, pero aínda queda moito pendente, a maior parte da superficie do concello segue sen ter cobertura para que internet se poda usar en tódolos fogares. Segundo noticias recentes, a segunda

fase do proxecto estaría adxudicada á empresa encargada de realizar os traballos nun prazo non moi longo de tempo, pode estar executado o plan e contar con cobertura en case todo o territorio municipal.

Un dos peros que se pode poñer ó sistema é a pouca velocidade de transmisión, carga ou descarga de arquivos, xa que non se corresponde ós tempos hoxe en día da Banda Ancha. A alta velocidade é necesaria para poder desenvolver certas actividades dende calquera ordenador doméstico que en moitas ocasión nos solucionan problemas de certa importancia.

Esperemos que en breve este problema sexa arranzado xa que a técnica si permite máis velocidade de transmisión, así acontece noutros países onde este servizo funciona de xeito correcto e habitual.

## MELLORA NAS ESTRADAS

As obras nas estradas que comunican Folgoso e Quiroga así como a que leva dende Seoane a Pedrafita están a sufrir unha transformación. Con lentitude pero pouco a pouco os traballos realizados están a verse. Logo dos problemas ocasionados no primeiro tramo arranzado da estrada competencia da Deputación Provincial que comunica O Courel alto coa A-6, concretamente o treito dende o límite dos concellos de O Courel e Pedrafita do Cebreiro hasta preto do lugar de Pacios, xa se atopa aberto ó tráfico; é importante a distancia que acurta nesta reforma, pero o trazado segue a ser complicado, curvas perigosas, escasa protección e forte desnivel. Outro tramo que acaba de ser posto en servizo e o que vai dende o límite dos concellos hasta o lugar de Piñeira, un trazado moi mellorado respecto do antigo.

Por outra banda está a traballarse nos dous treitos da vía LU-651 de titularidade da Xunta que vai de Folgoso a Quiroga. Unha obra que mellora en moito o trazado pero que

causa un gran impacto visual, con desmontes de gran altura e recheos que modifican en moito a paisaxe, pero é certo que a orografía non axuda e os encargados de realizar o proxecto non puxeron moito empeño en facer as cousas medianamente ben. O tramo entre o Alto do Boi e Folgoso xa é posible que estea rematado antes da saída desta edición da revista, xa nestes pasados días e aproveitando as boas condicións meteorolóxicas estiveron colocando a superficie asfáltica con aglomerado en quente.

O tramo entre o Alto do Boi e Quiroga sofre un maior retraso; as obras de desmonte van con moita lentitude e a data de remate e inauguración descoñécense polo momento. Non cabe dúbida que estas dúas vías melloran en moito as comunicacións co Courel, pero non creo sexa esta a solución ó problema de despoboamento, entre outros, que vive toda a Serra.



## COMPRA - VENDA - ALUGUER

De Casas, Pisos, Fincas etc...

Avda. Coruña, 156-Baixo 27003 Lugo

**Tlf./Fax 982 813 827**

[inmobiliarialucense@inmobiliarialucense.com](mailto:inmobiliarialucense@inmobiliarialucense.com)

Por

## Xermán López Quiroga

### O comer e non comer

Para a xente que naceu fai 20 anos que agora están na Universidade, pensan que sempre estiveron en democracia. Nunca souberon o que é estar privados de liberdade nin que cando García Márquez gañou o Nóbel moita xente aínda non sabía ler. Nin se acordan da Guerra Fría, nin das dúas Alemanias, da Dictadura, da fame e das inxustizas infames. Os mozos/as de agora pensan que o sida é cousa de toda a vida, non saben que non había CD nin tocadiscos, que non había TV e cun só canle, sen mando a distancia, que era en branco e negro; que non fai moito, unhas décadas atrás, para falar por teléfono había que ir a unha central, pedir unha conferencia, esperar horas que a deran

anque fose para chamar ó pobo do lado, porque hoxe en día teñen móbiles e ordenadores para poder falar co mundo enteiro,

Ben, pois toda esta xeración da xuventude de hoxe en día, non se decatan de que, non fai moitos anos a vida era a de comer o pan co suor do rostro, (cando había o pan), que traballábamos para os ricos por un bocado del, e que eles mesmos por moitos cartos e bens que tivesen tiñan que andar cando mellor a cabalo, non ter calefaccións que non fosen de braseiros e non poder disfrutar, en comparación, como a maioría das persoas de hoxe que por ter un traballo poden ter moitos dos adiantos das tecnoloxías: Aviación AVE, autobuses, turismos,

cibernética, sanidade, e non digamos da luz do candil cando non de fachos de palla que nestes tempos trocamos pola eléctrica, fogar con sofás, comer de restaurante, tendo que facer dietas por tantas larpeiradas, mais, aínda con todo elo, con tanto que lle sobra a moita xente, ningún goberno afronta en profundidade o de que deixe de haber menos ricos e menos pobres, ou de que, cando menos, os que menos, teñan un mínimo digno de subsistencia e humano para poder comer e durmir sen vivir na indixencia con calamidades infrahumanas de ter que durmir no inverno no chan, e comer o que lle dan.

Cando nos piden unha esmola, sexamos xenerosos, para que non teñan que

roubar ou morrer de fame, e non pensemos que van a toma-lo viño ou xoga-lo á máquina, ou dicirle que busquen traballo xa que non hai para todos, co cal queremos como buscar unha xustificación para que non nos remorda a conciencia..

Afortunadamente a xente de hoxe vai a Universidade e non a pedir, pero non todos, xa que ó noso arredor aínda quedan os que só poden sobrevivir, se lle damos comprensión, amor e axuda para que ninguén teñamos que soportar tal situación.

Non escatimemos en dar algo a quén nos pide para comer, por que si lle lo damos, nós faremos mellor a dixestión

### A Montaña do Courel

Terra fera e brava acugulada de montes/Con uces, onde acougan os lobos,/ Garrida como eles, como a galega raza,./

¡Deus me dé a montaña!/Co seu contino orballo,/Coas xestas molladas/Coas carqueixas verdes/Coas leiras de carballo/ Cos toxos amarelos/ Coas chousas e ca braña;/

¡Ai Courel cómo relouco!/,....Cando en ti me vexo/ Máis desexo non deixarte, e non pestanexo/

Serra onde se gardan as verbas/Onde a maxia fala feiticeira/Onde resoa a muiñeira/Onde María mariño foi "Costureira"/

¡Ai! do Courel a montaña/A castaña, e o mel,/¡Ai! montaña do Courel:/¡O mellor rincón de España!"

Germán López Quiroga



## CASA RURAL BONIFACIO

6 Habitacións con baño - Cociña tradicional  
Fermosas paisaxes da Montaña do Lor  
Vilar de Lor, Quiroga - Lugo Tlf. 982185 449  
www.loralto.com

# Recuncho para Poesía

## Homenaxe a Anxeliña

Vamonos pra o Caurel,  
temos ali una cita,  
a facerlle una festa,  
de Campelo Anxeliña.

Veño eiqui desde Outeiro,  
con este humilde poema,  
neste día tan fermoso,  
ledicia axa na festa.

Xa estamos todos xuntos,  
neste día tan bonito,  
vimos para acompañarte,  
e darche o noso agarimo.

Facendo este poema,  
éncheseme o corazón,  
ver disfrutar os amigos,  
que vimos do "Filandón".

A pluma a que escribe,  
expresa a súa ledicia,  
como é o teu homenaxe,  
felicidade Anxeliña.

Estamos aquí os amigos,  
ca casa da Anduriña,  
como cantora mui grande,  
a señora Anxeliña.

Con cantares da montaña,  
tamén cantares da serra,  
polo Caurel repartiu,  
ledicias da súa terra.

Por camiños e os montes,  
resoan os seus cantares,  
que cantaba Anxeliña,  
bonitos os seus romances.

Xa estamos e savane,  
a carón de Anxeliña,  
vimos darle agarimo,  
e desexarlle ledicia.

Polo pueblo de Campelo,  
e se os montes falaran,  
escoitaríamos os brindos,  
de Anxeliña que cantara.

Nas montañas do Caurel,  
resoan as súas cantigas,  
que cantaba Anxeliña,  
historias de outros días.

Cantaba cancións de lois,  
e tamén cantaba brindos,  
aquelas cancións enxebres,  
cunhos versos mui bonitos.

Polas terras do Caurel  
tamén tocaches o bombo,  
co gaiteiro de Mostad,  
un bonito repertorio.

Loiache na túa vida,  
brindando para tanta xente,  
fermosos sexa este día,  
e felicidade para xempre.

Gracias amiga Anxeliña,  
por darnos tanta ledicia,  
cantes así moitos anos,  
con saúde e longa vida.

Manolo Méndez Silvelo  
Outeiro-Quiroga - LUGO  
4 de maio de 2008

# grafinco

CENTRO ESPECIAL DE EMPREGO

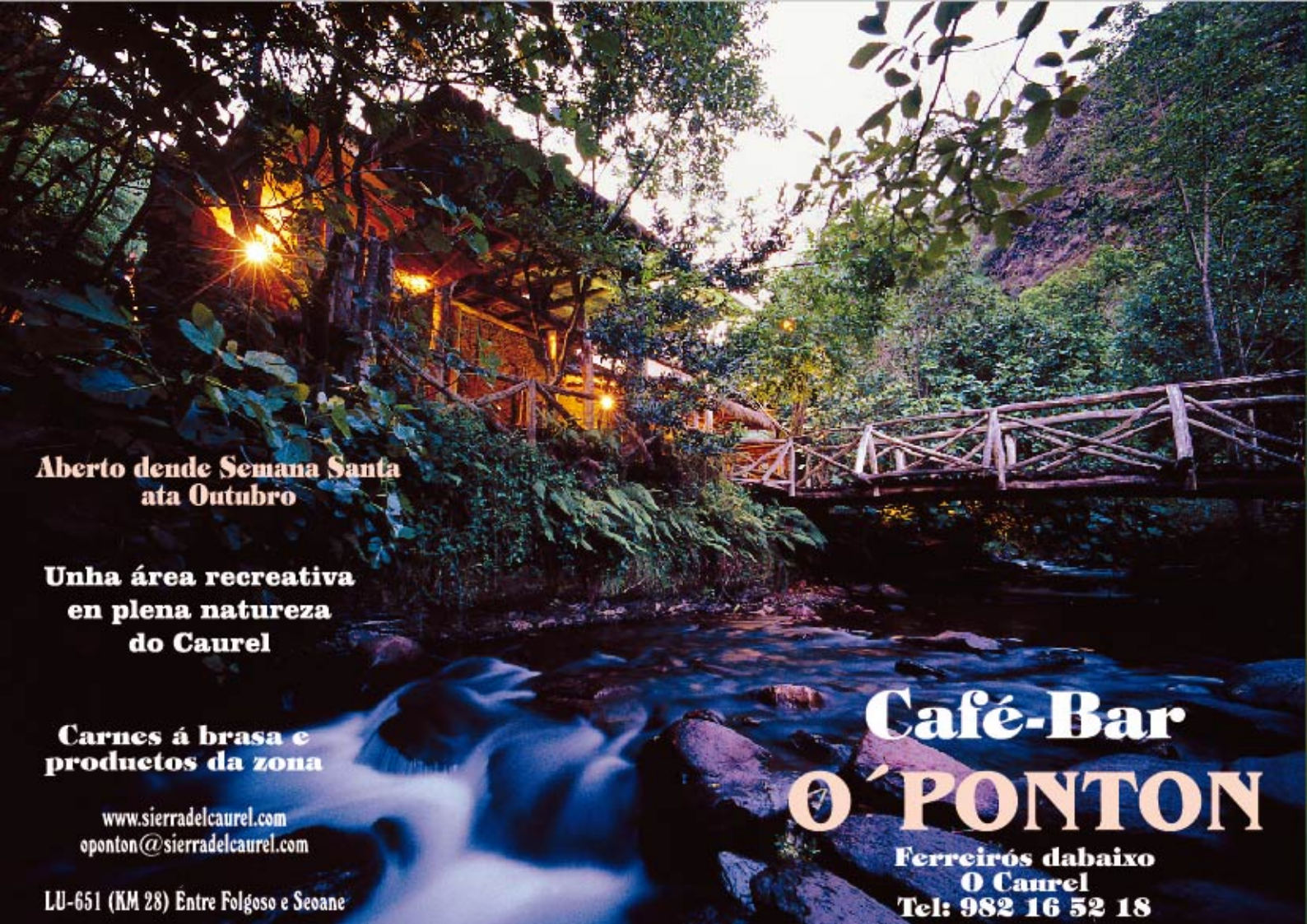
imprensa

offset color

diseño gráfico

impresos en xeral

Rúa da Luz nº 4. Polígono de Fingoi  
27002 LUGO  
Tel.: 982 284 421  
Fax: 982 284 758  
e-mail: grafinco@cogami.es



**Aberto dende Semana Santa  
ata Outubro**

**Unha área recreativa  
en plena natureza  
do Caurel**

**Carnes á brasa e  
productos da zona**

[www.sierradelcaurel.com](http://www.sierradelcaurel.com)  
[oponton@sierradelcaurel.com](mailto:oponton@sierradelcaurel.com)

LU-651 (KM 28) Entre Folgoso e Seoane

**Café-Bar  
O PONTON**

**Ferreirós dabaixo  
O Caurel  
Tel: 982 16 52 18**



**CAIXA RURAL  
GALEGA**

Si desexas formar parte deste COLECTIVO, participar nas ACTIVIDADES que organiza, recibir a REVISTA no teu enderezo, etc.:  
Asociación "FONTE do MILAGRO" Froxán, s/n 27325 O CAUREL - Lugo  
A Candeia tamen en: [www.galiciadigital.com](http://www.galiciadigital.com)